

TÓTHÁRPÁD FERENC

SZENT FLÓRIÁN KÖSZEGI KATONÁI

AKöszegi Önkéntes Tűzoltó Egyesület 2018-ban emlékezik megalapításának 150. évfordulójára. A 100 éves jubileumra jelent meg Szövényi István *A tűzoltás története Kőszegen 1868–1968* című kiadványa, a 125-dikre pedig Bakay Kornél könyve: *A Köszegi Önkéntes Tűzoltó Egyesület rövid története 1868–1993* címmel.

2018 a köszegi tűzoltóság éve lesz. Az egyesület úgy döntött, hogy ezúttal is saját közzététel tiszteleg az elődök emlékének. A másfél évszázad történetét feldolgozó írás külön tárgyalja az egyesület történetének a „meséjét”, a nevezetesebb, érdekesebb tüzeseteket és a helyi társadalomban elfoglalt helyét, közösségteremtő és formáló szerepét. Ez a rövid tanulmány néhány mozzanatot mutat be a köszegi önkéntesek másfél évszázadából.

A témát kutató szakemberek elsők között említik azt az 1571-ből származó iratot, amely felszólítja a köszegieket, hogy a városkapu előtti mocsaras területet töltsék fel, mert nedves idő esetén a kocsik ott megrekednek.¹ Arról is rendelkezett a bécsi kamara, hogy mivel a Gyöngyös a várárokba vezetett, és mivel a házak főként fából épültek – a tűzveszély elhárítása érdekében építsenek medencéket, melyekbe a patak vizét összegyűjthetik.

Ennél is fontosabb adalékokkal szolgál egy későbbi dokumentum. A városi levéltár vezetését Suhajda Lajos igazgató halála (1940. febr. 9.) után Teke Sándor nyugalmazott leánygimnáziumi tanár vette át. Az új vezető – Visnya Aladár múzeumigazgató segítségével – 1941 márciusában megírta Kőszeg tűzrendészetének történetét. Ekkortól vált nyilvánossá egy tanácsülési jegyzőkönyvben fennmaradt² nótáriusi szabályrendelet, amely több szempontból is rendkívül érdekes. Egyrészt addig ismeretlen tűzrendészeti ismeretekkel szolgál, másrészt az 1738. április 26-ai keltezésű irat arról is árulkodik, hogy Kőszeg „anyanyelviségi vitájában” merre billen az igazság nyelve. (Ezt eldönteni természetesen jelen írással nincs lehetőség, és mint tudjuk: pro és kontra felhozható számos érv.) A témánk szempontjából kiemelkedően fontos irat számos latin kifejezéssel tarkítva, de magyar nyelven szól: tizenhat

1 Mikor még csak két „rézföcskendő” védte a várost a vörös kakastól. *Kőszegi Hírek*, 1941. márc. 23. 1. old.

2 *Tűz támadásban való Rendtartás 1738.* (fotókópia) Városi Múzeum Történeti Adattára. 1. 1993/8925 (a továbbiakban: *VMTA*). A korabeli nótárius szabályrendeletét Szövényi István is feldolgozta *A tűzoltás története Kőszegen 1868–1968* című munkájában.

pontban (Primo – Decimo sexto). Lássunk a legérdekesebb előírások közül néhányat! Ha „az Tűz állapottyában Isten Látogatása Városunkat” sanyargatja, mind a külső, mind a belső városban hatékonyan jelezzék: „ittben Tüzet kiáltassanak, és az uczákon föl 's alá járván lármát csinállyanak”.

Éjszaka a toronyból lámpással, a nappal keletkezett tűz esetén vörös zászlóval riasztottak. A tornyosok rézdobbal és trombitával lármáztak. Előírták, hogy a „harangok is szüntelen, méghlen Isten eő Szent Feölséghe az Tüzet nem csendesíti, foghnak félre veretetni”.

... fogh lenni az belső Városey Kapuknál három mosár, azok mindenik Kapunál töltve conserváltatni foghnak, mihelest csak tűz eránt legh kevesebb Lárma lenne, mindenik Kapunál az Kapun álló Haiduk, azokat ki sütvén, ez általis az Lakosoknak Lárma és hír adatik, hogy az Városon Tűz vagyon.”

Részlet a Tűz támadásban való Rendtartás-ból (1738)

A „Rendtartás” kötelezte a lakosságot tűzoltáshoz szükséges eszközök – létra, vödör... – beszerzésére. A tűz tovaterjedését úgy is enyhítették, hogy a szomszédos házak gyúlékony tetőzetét lebontották. A vész elmúltával a tulajdonosnak kár „fogh néki bonificáltatni” (a kárt megtérítik). Kitértek a kutak állapotára, melyeket rendbe kellett hozatni, a melléjük felállítandó tölgyfa kádak abroncsaival együtt. Az iratból megtudható még, hogy Kőszegnek két réz „föcskendő”-je volt. Az egyiket a belső városban, a másikat a piacon állították fel. Schmidt Kolompár Joseff vállalta magára, hogy – szükség esetén – a legénységével együtt fogja „az „föcskendezést dirigálni”. A tűzoltó alkalmatosság olyan nehéz volt, hogy a helyszínre való szállításához lovak kellett, azt „Gyalogh emberek el nem vihetik”. A többiek mellett megfizették azokat a lajosokat, akik elsők között érkeztek a helyszínre. Azt a fogatost, aki a fecskendőt a vész helyszínére vontatta, két forinttal honorálták. Hogy a kézi erő is biztosítva legyen, az oltáshoz kapásokat is kirendeltek.

***

Világviszonylatban a második legrégebb önkéntes tűzoltóság a holland mintára Debrecenben alapított diáktűzoltóság („machinista”, később „gépelyes”, még utóbb „vízipuskás társaság” vagy „főiskolai tűzoltó-társulat”) volt. Debrecen követte Arad (1834) és Óbuda hajógyára (1855), majd Sopron (1866), Nagyvárád (1867) és Pozsony (1867). Temesvárral, Varasddal, Nagyszombattal egy esztendőben³ Kőszeg is hozzálátott a szervezkedéshez, és „Vasvármegyében” elsőként – „rendszeres alapon” – tűzoltó egyesületet hozott létre. (Szombathely önkéntes csapata 1872-ben alakult.)

***

A kőszegi önkéntesek „meséjének” érdekes adalékai azok, amelyekből zenekaruk ismerhető meg. Tömlővel és trombitával egyaránt dolgoztak a közösségért. Történetünk alakulásában újra és újra felöltlik közösség- és pénzteremtő szerepük. Ha a gyakori táncos rendezvényekre gondolunk, sejthető, hogy az önkéntesek fontos „egysége” lehetett a hang-

3 MARKUSOVSKY Béla: A Magyar Országos Tűzoltó-szövetség Története (1970–1890). Magyar Országos Tűzoltó Szövetség, Budapest. 1911. 1–6. old.

szerekkel felszerelt muzsikuskárda. Az egyesület bevételeit, népszerűségét nagymértékben a jó minőségű zenezolgáltatás eredményezte. A városi múzeumban található az a fénykép, amely a rezesbanda 1874-es tagjait ábrázolja, de információink csak a későbbi évekből vannak.

1892-öt írtak, amikor az önkéntesek arról tanácskoztak, hogy az „újból alakítandó zenekarukért” lépéseket kell tenniük.⁴ A szűkös kassza sem tartotta vissza az egyletet. Legfrissebb tervük megvalósításához ezúttal is a pártoló közönség áldozatkészségét kérték.⁶ Lederer Károly kezdeményezte a választmánynál, hogy az újból létrehozandó együttes a „tűzoltó-zenekar” címet viselhesse. A döntést egy zenekari próba sikerétől tették függővé.

A bemutatkozó szereplést Nagyboldogasszony napjára szervezték. A térzene olyan jól sikerült, hogy az augusztus 23-i közgyűlés választmánya elhatározta: a zenekart „kebelébe fogadja”, és az egyesület pénzén felszereli. A döntést „Szerződés”⁷ követte. Az 1892. augusztus 24-re dátumozott, és szeptember 1-jével érvénybe lépő iratot Kirchknopf Mihály parancsnok is ellátta kézjegyével, de a megállapodást Lauringer János elnök és az alakulóban lévő „köszegi tűzoltó zenekar” tagjai írták alá. Az egyesület kötelezte magát, hogy a tizennyolc tagot 14 forint értékben felruhazza, méghozzá a helyi posztós – Gábrriel József – műhelyéből. Egyezség született arra is, hogy a karmester javaslata alapján szerzik be a hangszereket.

Az önkéntesek vállalták, hogy zenekarrá alakulnak, és az egylet működő tagjaivá válnak, „s annak folytán magukat a fennálló szabályzatnak alávetik”; a viseletet csak nyilvános fellépések alkalmával használják, a hangszereket „letárilag” veszik át; a ruházat és a „zeneszerelvények” árát három év alatt a pénztárba visszafizetik. A megtérülésig az említettek az egylet leltárában szerepeltek, utána a ruhák a tagok, a hangszerek pedig a zenekar tulajdonába kerültek. Az aláíró zenészek mindezek mellett kötelezték magukat, hogy legalább három évig „működő tagok” maradnak.

Szűk tíz esztendő elmúltával újból napirendre került a zenekar ügye. Alapszabályukat a belügyminisztérium jóváhagyta (1901). Rögzítették elhatározásukat is, hogy a tűzoltózenekar „a régi alapon újra meg fog alakulni”. Nem az első és nem is az utolsó alkalommal fordultak a polgárok támogatásáért. Az intézmények, köztük az éveken át rendszeresen ada-

Az önkéntes tűzoltózenekar (1874)⁵

4 A köszegi tűzoltó-zenekar. *Kőszeg és Vidéke (KéV)*, 1892. aug. 28. 2. old.

5 A Kőszegi Önkéntes Tűzoltózenekar 1874-ben. Jurisics Miklós Múzeum Adattára (a továbbiakban: *JMM A.*) 69. 42. XLIV /54.

6 Újra alakulandó zenekar. *KéV*, 1893. júl. 9. 3. old.; A tűzoltó-egyesület közgyűlése. *KéV*, 1902. nov. 2. 3. old.

7 *Szerződés*. Tintával írt kézirat Kirchknopf Mihály és Lauringer János aláírásával. Kőszeg, 1892. aug. 24. – *JMM* gyűjteményéből.

kozó takarékpénztár sem fukarkodott. Mindkét helybeli pénztár 20-20 koronát ajándékozott: az egyesület által beszerzendő hangszerek költségeinek fedezésére.

Kevesebb mint egy év múlva meg is jöttek a zeneszerszámok. A közönség sem maradt érdektelen. Húszfilléres, de egykoronás adomány is érkezett szép számmal. Az önzetlen segítők névsorát folytatásban közölte a *Kőszeg és Vidéke*.⁸ Az egyesület pénztára időről időre

A kőszegi önkéntes tűzoltózenekar a XIX. század végén⁹

elapadt, de ilyen támogatottság mellett jó szívvel néztek a jövő tűzoltózenei élete elé. Biztak abban, hogy „Kirchknopf Mihály tűzoltóparancsnok buzgólkodása folytán nemsokára egy kitűnő tűzoltózenekar precíz, szép játékában gyönyörködhetik a közönség”. A bizalom megalapozott volt! Az agilis zenekarvezető – Kovács Ferenc – még tűzijátékot is rendezett a szereplések mellé. Hogy mindenki elégedett legyen, esetenként a tánczenét a trombitás zenekar és egy cigányzenekar biztosította.

Ritka lehetett az olyan városi rendezvény, ahol a tűzoltóze-

nekar ne kapott volna szerepet. Így volt ez akkor is, amikor Vasvármegye Tűzoltó Szövetsége közgyűlése Kőszeget választotta tanácskozási helyszínéül: A város jeles ünnepként került a tűzoltóság nagykönyvébe 1905. május 31-e és június 1-je.¹⁰ A házigazda önkéntes tűzoltók, a kőszegiek kitettek magukért. Fellobogózták a házakat, a szertárhoz vezető bejáratnál tűzoltójelvényekkel ékesített díszkaput építettek. A vasútállomásra, a vendégek elé zeneszóval vonultak ki, és zeneszóval kísérték őket a szállásukra.

Elsajén a tűzoltózenekar ébresztője jelezte az ünnep kezdetét. Az elnök, Miske Kálmán báró üdvözölte a vendégeket. A szövetség választmányja a városháza dísztermében tanácskozott. Ekkor osztották ki – a kőszegfalvi tűzoltóknak is – a jubileumi díszérmeget. A városháza előtt felállított emelvényhez – Kirchknopf Mihály főparancsnok vezetésével – teljes díszben vonult ki a tűzoltócsapat. A szövetség elnöke, Bezerédj István dr. nyitotta meg az aktust. Felolvasták a kitüntetettek nevét, és Sissovcics Miklós dr. polgármester megemlékezett arról a tűzoltóról, aki nem 30 – mint ahogy az a kimutatásban szerepelt –, hanem 35 éve az egyesület tagja. Kárpótlásként „elismerő okmányt és 3 darab aranyat” adott át a „derék Lamp József tűzoltónak”, sokéves¹¹ buzgó szolgálataért. A tűzoltókat imára vezényelték, a zenekar eljátszotta a Himnuszt. A szövetségi ülés ezután következett. „Érdekes pontja volt

8 Tűzoltó zenekar. *KéV*, 1901. júl. 7. 3. old.; Tűzoltó mulatság. *KéV*, 1901. aug. 11. 2. old.; Új hangszerek. *KéV*, 1901. máj. 12. 3. old.; Hangszerekre való adakozás. *KéV*, 1901. nov. 17. 3. old.

9 A Kőszegi Önkéntes Tűzoltózenekar a 19. sz. végén. *VMTA* A. 1994/13/8938.

10 Tűzoltó kongresszus Kőszegen. *KéV*, 1905. jan. 15. 2. old.; A vármegyei tűzoltó szövetség közgyűlése. *KéV*, 1905. ápr. 23. 2. old.; Megyei tűzoltó közgyűlés Kőszegen. *KéV*, 1905. máj. 14. 2. old. és Vasvármegye tűzoltó szövetségének közgyűlése Kőszegen. *KéV*, 1905. jún. 4. 2. old.

a közgyűlésnek Kőszegi József rendőrkapitány tanulságos felolvasása¹² a kőszegi tűzoltóegyesület múltjáról.” Az ünnepi ebédet a Mulatóban fogyasztották el, ahol számosan felszólaltak, köztük a főispán, a szövetségi elnök, a polgármester, Kincs István és Miske Kálmán elnök. A délutáni program fő attrakciójaként a Fő térre vonzotta a lakosságot egy „pompásan sikerült gyakorlat”. A két napot népünnepély zárta a Mulatóban. Az egyesület és a vezetőség dicséretet érdemelt. Fáradozásuk „hozta körünkbe a humánus ügy annyi kiváló, lelkes bajnokát”!

A korabeli hírekből kitűnik, hogy volt már olyan alakulat korábban is, amelyet tűzoltózenekarként emlegettek. Később is tűzoltózenekarnak nevezték az újságírók az ünnepélyeken muzsikáló együttest.

Szinte a csodával határos, hogy milyen hamar műsorképes csoporttal tudtak kiállni. Érthetőbb a siker, ha tudjuk: a helybéli városi együttesből is verbuvált zenekarról van szó, amely tűzoltózenekarként lett ismert. Megállapítható tehát, hogy a tűzoltóknak saját zenekara működött. A vadonatúj hangszerek az ő tulajdonukban voltak, valamint csakis ünnepélyes alkalmakkor és tűzoltószolgálatban használhatták őket. A szerepeleken befolyt összeg a beszerzési költségek megtérülését szolgálta. Az azon felül keletkező haszon az egyesület vagyonát gyarapította. Leginkább „saját pénztáruk javára”, de nemes ügyért is muzsikáltak, mint 1907-ben, amikor a gyermeknapon¹³ szolgáltattak térzenét.

Vendégszerepléseket vállaltak. Az alreál tornaünnepélyén „Kovács Ferenc vezetésével városi tűzoltózenekarunk szórakoztatta a szép számban összegyűlt közönséget. A tornavizsga délután 5 órakor vette kezdetét. 30-án elutaznak a növendékek otthonaikba, hogy kipihenjék a 10 hónapi strapa fáradalmait.”¹⁴

Kőszeg és Vidéke (1912)

Csak közvetetten kapcsolódik a zenekarhoz a hír, de a muzsikások népszerűségét mutatja: 1904-ben, amikor a celldömölki önkéntesek 25. évfordulójukat ünnepelték, a kőszegi tűzoltózenekar muzsikálta végig az ünnepet. Zenéltek a csapatok fogadásakor, a vonulások alkalmával, de az ünnepi misén is.¹⁵

A tűzoltózenekar volt a hírvivő akkor is, amikor 1907. július 13-án üzembe helyezték a kőszegi villanytelepet.¹⁶ Az együttes járta körbe a várost, „hogy jelezze az ünnepélyes momentumot.”

A városi fűvőzenekar történetét feldolgozó legújabb munka¹⁷ rámutat egy kis közjátékra is, amikor a tűzoltózenészek összekülönböztek a legénységgel. A vita következtében feloszlott az együttes.

Bizonyára több megtorpanást, „megszűnést” és újrakezdést is megértek a muzsikusok. A folytonosság fenntartása mégsem lehetett nehéz, hiszen a városi és a tűzoltózenekar személyi állománya sok azonosságot mutat, a biztos pont, az összekötő kapocs pedig Kovács Ferenc karmester személye volt.

11 Az egyesület alapításának az éve 1868.

12 A városi múzeumban őrzik a Kőszegi József: Kőszeg város tűzrendészetének története című, tintával írott dokumentumot. *JMM A.* XLIV. 23.

13 A gyermeknap. *KéV*, 1907. márc. 31. 2. old.

14 Tornaünnepély az alreál iskolában. *KéV*, 1912. jún. 29. 2. old.

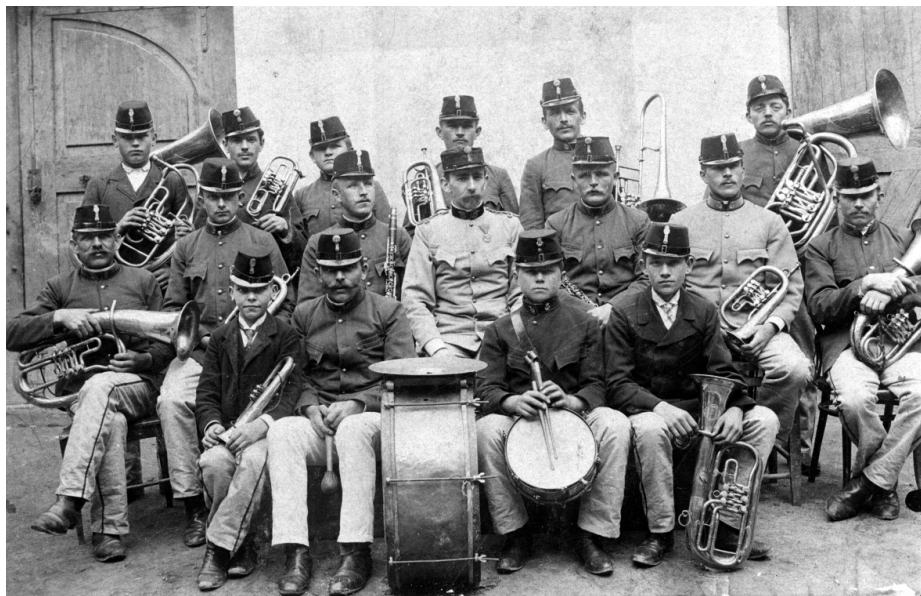
15 (H. Gy.): Tűzoltók ünnepe. *Kemenesvidék*. 1904. aug. 1–2. old.

16 Villamos világítás. *KéV*, 1907. júl. 14. 2. old.

17 SÖPTEI Imre: *Kőszeg Város Fűvőzenekara 150 éves 1866–2016*. Kőszeg Fűvőzenekaráért Alapítvány, Kőszeg, 2016. 164 old.

***

Szent Flórián (kőszegi) katonái teszik a dolgukat. A történelem megadta azt a kegyet, hogy 150. évfordulójukról méltóképpen megemlékezhessenek. Az ünnepnapok, ha visszatérnek is – mulandók! Újabb feladatok, újabb kihívások várnak rájuk. A kőszegi egyesület

A kőszegi önkéntes tűzoltózenekar¹⁸

a szintén jubiláló Vas Megyei Szent Flórián Tűzoltó (és Polgári Védelmi) Szövetség alapító tagja. A Reiszig Ede alispán vezetésével 1888. december 5-én¹⁹ létrehozott szervezet napjainkban 101 település tűzoltóit tömöríti.

A készülő könyv e néhány rövid részlete legyen tisztelgés a Kőszegi Önkéntes Tűzoltó Egyesület és a Szent Flórián Szövetség minden tűzoltókatonája előtt! Legyen hálánk és elismerésünk apró figyelmessége: „Isten dicsőségére, felebarátunk segítségére!”

¹⁸ A tűzoltózenekar. (n.a.) *JMMHA* 72. 43./ XIX 260.

¹⁹ 120 éve alakult meg a Vas Megyei Szent Flórián Tűzoltó Szövetség. <http://www.szombathely105.hu/hirek/38-bemutatokrendezvenyek/184-20091114-120-eve-alakult-meg-a-vas-megyei-szent-florian-tzolto-szoevetseg> (2017. aug. 24.)